

vani, okrnjeni in skorajda neprepoznalni, a kot je razvidno iz prispevkov, s seboj prinašajo pomembno sporočilo iz preteklosti.

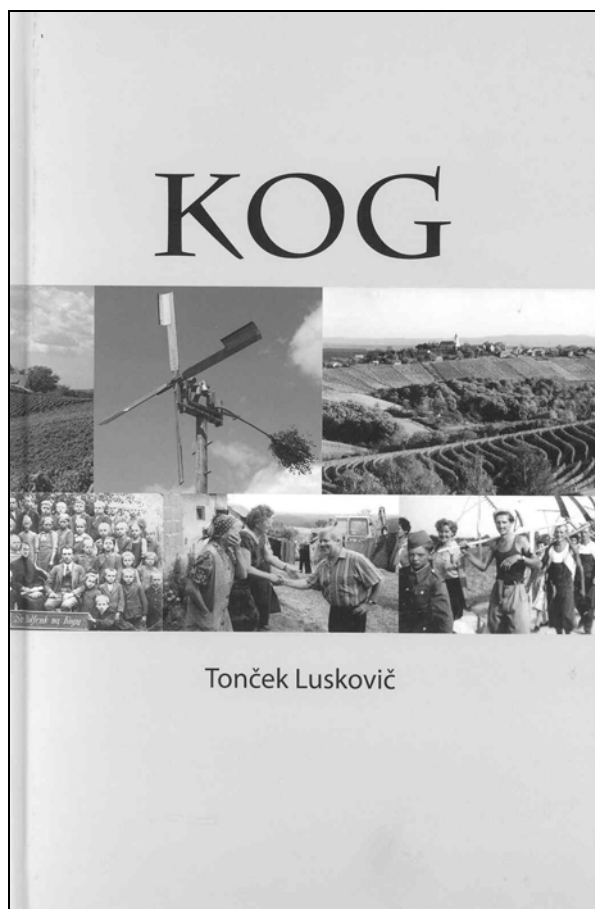
Klaudija Sedar

Tonček Luskovič: Kog – krajepis in zgodovinopis. Velenje : Pozoj, 2009, 543 strani.

Kog, slikovit hrib sredi vinorodnih ormoških goric s cerkvijo Svetega Bolfenka na vrhu, veliko Slovencev pozna po izvrstnih vinih, uspešnih vinogradnikih in vinarjih ter veselih in gostoljubnih ljudeh, še več ljudi pa je zanj slišalo poleti 1991, ko je jugoslovanska armada tod v nemočnem besu uničevala imetje in terorizirala ljudi. Podoba ožganega tanka v obcestnem jarku je postala ena izmed antoloških fotografij vojne za Slovenijo.

Morda s svojo povezanostjo in navezanostjo na te kraje nisem tipičen Slovenec, ki bi Kog identificiral zgolj s prej omenjenimi determinantami, sem pa zagotovo še bolj pozoren in radoveden bralec Luskovičevega velikega dela.

Knjig, kakršna je pričujoča, je vedno manj. Pre radi namreč pravimo, da so vse »velike« zgodovine, ki popisujejo snov »od paleolita do Tita«, že napisane ali celo preživete, zatekamo se v tesne, strogo omejene vrstice, v katerih se počutimo varne in suverene, ko pišemo o vedno manjših segmentih nam domače in dobro poznane tematike, kar je včasih le potuha za to, da se izognemo mukotrpnemu študiju novih virov in potrpežljivemu pridobivanju in poglobljanju novih znanj. Del »zaslug« za to parcelacijo ima tudi odnos do tistih, ki si tu in tam vendarle upajo na odprto morje novih spoznanj in »velikih zgodb«, a jih kdo (pre)hitro ošteje s prepisovalci in kompilatorji. Na srečo negativnim stereotipom o velikih (vseobsežnih) zgodovinah Luskovič ni nasedel in tako smo leta 2009 po večdesetletnem pisanju in zorenju rokopisa dočakali veliko knjigo o Kogu.

Kog, ki ga je v svoji knjigi opisal Tonček Luskovič, je na srečo ravno dovolj majhen (velik), da še prenese obvladljivo in pregledno napisano zgodovino, ne da bi bilo treba avtorju sklepati prehude kompromise o tem, kaj podrobno zapisati, kaj le omeniti in čemu se zaradi prostora odreči. Skladno s podnaslovom je avtor v knjigi najprej obdelal krajepisni del – toponime, hidronime, geografsko umestitev Koga in cestno omrežje, čemur (nekoliko prehitro) sledi opis značajskih lastnosti in govora Kogovčanov, saj to družbenogeografsko (ter psihološko in dialektološko) poglavje spet prekine bolj naravnogeografski oris klimatskih razmer, naftnih ležišč in geološke slike. Krajepisni del se zaključuje z demografijo in prikazom etnografskih značilnosti – tudi tipične arhitekture, opisom vaških in ljudskih grbov ter zapisom opravi in običajev (tistih, povezanih s trto in vinom in drugih).

Zgodovinopisni del je v začetku kronološki, pozneje problemsko-tematski, knjiga pa se zaključuje z galerijo pomembnejših Kogovčanov – nekakšnim biografskim leksikonom. Avtor pregledno in nazorno vodi bralca od prve naselitve tega ozemlja, preko prve pisne omembe Koga in predstavitve (objave) nekaterih tipičnih arhivskih dokumentov srednjeveške in zgodnjenovoveške zgodovine v obsežno poglavje o zgodovini Koga v 19. in 20. stoletju. To poglavje je precej natančnejše in bolj problemsko zastavljeno. Precej podrobno so obdelani viničarstvo in iz njega izhajajoče posestne značilnosti, katerih analizo je avtor podaljšal vse do leta 2000. Politični pregled temelji na predstavitvi upravne razdelitve v 19. in 20. stoletju ter obširnem zapisu o volitvah leta 1864. Poglavje o političnih razmerah v stari Jugoslaviji nas uvede v naslednji večji sklop – opis dogajanja med 2. svetovno vojno. Avtor je domiselno kombiniral vire in literaturo – tudi tu pa je uspel zbuditi bralčevo zanimanje in radovednost z objavo dokumentov. Zanimivi so tako opis splošnih razmer v kraju (vsakdanje življenje), kakor tudi ana-

liza osvobodilnega gibanja in kronologija najhujših preizkušenj Kogovčanov v zadnjih dneh vojne. S poglavjem o povojni zgodovini Koga – o gospodarskih, socialnih in političnih razmerah v novi Jugoslaviji se zaključí strogo kronološki del knjige.

V problemskem delu so najprej predstavljene hranilnice in zadruge, ki so krepile gospodarsko moč Kogovčanov od začetka 20. stoletja dalje, po vojni pa so dobile nov smisel in kontekst. Problemski del prekinjata dve tipični kroniki – prva pokriva pomembnejše dogodke do 2. svetovne vojne in druga dogodka po njej (do leta 2008).

Poglavje o kulturnozgodovinskih spomenikih, pomnikih in obeležjih se smiselno nadaljuje v izčrpen pregled zgodovine cerkve Sv. Bolfenka in cerkveno kroniko z biografskim dodatkom (podatki o duhovnikih, rojenih v župniji, kogovskih župnikih in ključarjih).

Obsežen pregled šolstva na Kogu in pregledno členjen zapis o kulturnih ustanovah in društvih zaključujeta problemski del knjige.

V zadnjem – biografskem delu knjige je avtor s krajšimi zapisi o znanih in slavnih rojakih z različnih področij delovanja postavil dober temelj kogovskemu biografskemu leksikonu, ki ga je seveda smiselno nadaljevati – v knjižni ali elektronski obliki.

Kog je skrbno napisana knjiga. Vestno citiranje bralca usmerja na obsežen korpus virov (pisnih, ustnih) in literature, ki je naveden na koncu knjige. Zlasti uporaba pričevanj in objava dnevniških zapisov je v primeru pisanja takšne krajevne zgodovine dragocenost, vredna omembe in pohvale. Z vsakim letom je namreč med nami manj ljudi, ki so bili sopotniki prelomnih dogodkov viharne 20. stoletja in akterji že skoraj pozabljenega preleškega vsakdana, ki sta ga modernizacija in razvoj skoraj do nespoznavnosti spremenila. Avtor je v posameznih poglavjih objavil tudi številne pisne vire (v transkripciji in prevodu) ter jih tako približal najširšemu krogu bralcev. Tonček Luskovič je svojemu Kogu in Kogovčanom s to knjigo postavil lep spomenik – naj jim bo popotnica za raziskovanje njihove preteklosti, avtorju pa spodbuda za nadaljevanje njegovega dela.

Aleksander Žižek

Grad Sevnica (ur. Oskar Zoran Zelič). Sevnica : Društvo Trg, 2011, 367 strani.

Če bi učiteljica pri pouku vprašala četrtošolčka Janeza, ali ji lahko našteje nekaj kvalitetnih stvari, ji ta, po nekajminutnem razmisleku, zagotovo ne bi postregel z odgovorom, da bi to lahko bila najnovejša monografija o gradu Sevnica. Učiteljica in

Janezek sta danes namreč neke vrste sinonim za vic, medtem ko omenjena monografija ni. Iz tega sledi logičen sklep, da je slednja vse prej kot nekvalitetna. Pa še kako res je.

Vsebinsko zastaviti in objaviti popoln krajevni zbornik ali monografijo o natančno določenem profanem ali sakralnem objektu, še zdaleč ni enostavna naloga. V dokaz temu imamo od konca druge svetovne vojne na tem področju kopico neuspešnih poskusov, pri čemer pa je v zadnjih letih opaziti, da se njihova kvaliteta vendarle dviguje, kar v manjši meri lahko pripišemo tudi večjemu številu tovrstnih izdaj. Z ustanovitvijo novih občin se je namreč pri posameznikih v Sloveniji okrepila pripadnost na lokalni ravni in posledično tudi potreba po obelodanjenju tako pomembnih kot tistih nekoliko manj pomembnih črtic iz lokalne zgodovine in sorodnih ved. Glavna zamera nekoliko manj posrečenim izdajam gre na račun predvsem površne izbire strokovnih sodelavcev ter vsebinske razdelitve oz. obsega, namenjenega posameznim zgodovinskim obdobjem ali vsebinam. Nekaj sto strani obsegajoče delo o krajevni zgodovini, v katerem je večina črnila namenjenega dogodkom iz sodobne zgodovine ter po možnosti še oceni zgodovinske vloge še živečih lokalnih veljakov, ne dosega standardov kvalitete, potrebnih za objavo tovrstnih del.

Že na osnovi zgoraj zapisanega je mogoče ugotoviti, da recept za popolno monografijo ali zbornik ni kakšen sodoben mit ali davno izgubljena skrivnost. Za to sta pomembni dve osnovni sestavini, in

